

האם ייסורים הם בהכרח בגלל חטא?

הרב אלימלך יעקב

לע"נ אישה נכבדה אצילת נפש, שהקרינה הוד וחכמה. נעמו דרכיה, נעמה הנהגתה - "החכם צהלתו בפניו ואבלו בליבו". קיימה בעצמה "ולבן שיניים מחלב" - ידעה להלבין שיניה, להקרין חיובי אהבה וחיזוק, ולחוש "העלית מן שאול נפשי", "אוֹדךְ ד' כִּי אֲנֹפֶת בִּי", וזכתה להקים דור ישרים יבורך, ממשיכי דרכה והליכותיה.

הגאון מטשעבין, רבי דב בעריש וידנפלד, נשאל ע"י אחד מתלמידיו על דברי הגמרא במסכת ברכות (דף ה' ע"ב). הגמ' שם מספרת: לרב הונא החמיצו ארבע מאות חביות יין, והיה בזה הפסד גדול. הלכו תלמידיו לבקרו, ואמרו לו, אם היה לך הפסד שכזה, עליך לפשפש במעשיך שמא חלילה התנהגת שלא כשורה ועל כך העניש אותך הקב"ה בעונש ממון. אמר להם: כלום אני חשוד בעיניכם, שאתם אומרים לי לפשפש במעשיי? אמרו לו, האם חשוד הקב"ה שיעשה דין בלא דין (כלומר שיעניש אותך בלי סיבה) - בהכרח אין עונש בלא חטא.

בהמשך מביאה הגמרא שם שרב הונא אכן חיפש ומצא פגם מסויים בהתנהגותו, והוא קיבל על עצמו לחזור בו מפגם זה, ובעקבות כך נמחקו הפסדיו (שהפסיד מהחמצת היין): יש אומרים שחזר החומץ להיות יין, ויש אומרים שעלה מחיר החומץ והשתווה למחיר היין, עד כאן דברי הגמרא בברכות.

נשאל הגאון מטשעבין - מדוע היו משוכנעים תלמידיו של רב הונא שהעונש שקיבל חייב להתייחס לאיזה שהוא עוון, והרי בסוגיית הגמרא שם בברכות מבואר שישנם גם ייסורים שמוגדרים כייסורים של אהבה, שהרי נאמר "את אשר יאהב ה' יוכיח", ובאמת היו כמה וכמה צדיקים שהתייסרו בייסורים שונים והגמ' אומרת דהיו אלה

ייסורים של אהבה, ולא ייסורים של עונש על חטא. א"כ מדוע לא העלו בדעתם שמא הנזקים שנגרמו לרב הונא אלו הם ייסורים של אהבה, ואין חלילה שום פגם בהנהגתו של רב הונא?

ענה על כך הגאון מטשעבין מינייה וביה בתשובה גאונית, על סמך דברי הגמ' (בבא מציעא דף פ"ג ע"א). שם מסופר שאדם נתן כסף לחבירו ואמר, לך וקנה עבורי ארבע מאות חביות של יין. הלך השליח וקנה עבורו. בסוף כשהשליח הגיע, החביות שהביא איתו היו מלאות חומץ. אמר השליח, אני קניתי בשבילך ארבע מאות חביות יין, ובדרך החמיצו החביות שלא באשמתי.

המשלח חשד בשליח שמא מלכתחילה קנה רק ארבע מאות חביות חומץ ולא יין (כיוון שהחומץ זול יותר), ואת ההפרש שלשל לכיסו. באו לדין תורה לפני רבא, אמר רבא לשליח, דבר כזה שארבע מאות חביות יין מחמיצות, זה דבר שיש לו פרסום. לך הבא ראיה על החמצת היין (או עדים שיעידו שכאשר קנית היה זה יין) - כי זה דבר המתפרסם; אבל אם לא תמצא עדים בדבר - תצטרך לשלם את ההפרש בין החומץ לבין היין, עד כאן דברי הגמ' בב"מ.

לפי דרכנו למדנו, אומר הגאון מטשעבין, שתופעה כזו שארבע מאות חביות יין מחמיצות, זו תופעה שחייבת להתפרסם, עד כדי כך שרבא חייב את השליח לשלם - בניגוד לכלל ההלכתי ש"המוציא מחבירו עליו הראיה" - עפ"י אומדנא זו. מעתה מיושבת היטב הקושיה מדוע טענו תלמידי רב הונא שעליו לפשפש במעשיו, שהרי המעשה שקרה אצל רב הונא היה בדיוק באותו מספר - ארבע מאות חביות יין, שהחמיצו; והרי הגמ' בסוגיה שם (ברכות דף ה' ע"ב) אומרת שכשהקב"ה מביא ייסורים של אהבה - אחד הסימנים לכך הוא שהייסורים מתקיימים בצנעה, ואילו ייסורים שהם בפרהסיה - מסתבר שאינם ייסורים של אהבה (וכתירוץ הגמרא "ואי בעית אימא הא בצינעא הא בפרהסיא"). מובן אם כן, שמכיוון שארבע מאות חביות יין המחמיצות זהו דבר שיש

האם ייסורים הם בהכרח בגלל חטא?

לו קול ופרסום, לא מסתבר לתלות את העונש שקיבל רב הונא כייסורין של אהבה, ולכן אמרו לו שיפשפש במעשיו, עד כאן תשובתו של הגאון מטשעבין.

ולפי דרכך אתה למד, שאדם שייסורים באים עליו - טוב וראוי שיפשפש במעשיו, אך יידע שייתכנו מצבים, בהם הייסורים מעידים דווקא על אהבתו של הקב"ה כלפיו.